

אינו אמור אלא באופן עקרוני אילו היה כך, אבל באופן מעשי לא ארע הדבר – משום כך הביאו דברי רבי זירא שלא היו תוקעים, משמע שכך ארע בפועל (עפ"י הנצי"ב [וע' לחם משנה תמידין א, ז]. וע"ע דרך נוספת בהערות למסכת סוכה, עפ"י ד ר"ח).

דף נה

'מאי תלמודא? אמר אביי: אמר קרא ובראשי חדשכם – הוקשו כל חדשים כולם זה לזה'. פירוש, גם ראש השנה שיש בו קרבן מוסף נוסף, הוקש בשירה לשאר החדשים שאין בהם אלא שיר אחד (כ"ג).

'בשני מה היו אומרים ולרשע אמר אלקים...'. לפי שיש במזמור זה דברי כיבושין ותוכחה, כמו שכתב רש"י. נראה ששמחת בית השואבה קשורה עם תשובה. וטעם הדבר כי חג הסוכות הוא זמן שמחה, לשמחה בהשראת השכינה בישראל. כי הסוכה מסמלת את בית המקדש, ובבוא העם למקדש לפני ד' לשמחה בהשראת שכינתו מוכיחים אותם לשוב בתשובה כדי שיהיו ראויים לאותה דרגה עליונה של השראה והתקרבות לד'.

ומפני ענין זה מנהגנו לומר בסוכות פיוטי ה'הושענות', ובהושענא רבה אומרים תפילות מעין יום כפור – כי השמחה של התקרבות לד' מחייבת תשובה.

[ומעין זה בוידי מעשר; כשבעל הפירות בא שמח למקדש אחר שקיים מצוות המוטלות עליו – חובה עליו להתוודות ולשוב בתשובה שלמה, כי כל שמחה והתקרבות לה' מחייבת חיפוש מחדש במעשים וחזרה בתשובה שלמה.

וכן ביום הכפורים; כשכהן גדול מפרש את השם, ויש שם עוצם גילוי שכינה והתקרבות לה', כולם נופלים על פניהם ומודים – כלומר מתודים (כמו שפרשו הגאונים) על חטאיהם, כי ההתקרבות לה' מחייבת תשובה] (משיעורי הגריד"ס).

'בששי מה היו אומרים ימוטו כל מוסדי ארץ'. 'פירש רש"י, במזמור אלקים נצב בעדת א-ל ואומר כל המזמור. נראה ודאי כאן ובכולהו יומי אומר כל המזמור כולו, והא דנקיט התנא הני קראי, אע"ג דאין אלו תחלת המזמור – מפני כי כל אלו המזמורים אומרים אותם בניגון ארוך וחשוב מאד, ותכונת הניגון הזה תחלתו נמוך, וכשיגיעו לפסוקים אלו אז עולה הניגון בקול גדול, כי מתחלת המזמור עד פסוקים אלו הם כמו פתיחה לניגון, ודומה כאילו הניגון מתחיל מן פסוקים אלו, לכן מזכיר התנא הקריאה בראשי פסוקים אלו, דמכאן ואילך נשמע מתיקות הניגון ותוקפו, וקודם אלה נקראים כמו פתיחה לניגון, כי כן יש ניגונים בניגוני המוזיק"א וכיוצא שעושה המנגן תחילה ניגון נמוך ופשוט קצת, ואחר כך מתחיל בעיקר הניגון ומתיקותו שעולה ומוריד בו מעלות רמות, וקים ליה להתנא דהכי הוה אותו הניגון של אלו המזמורים שם בזמן בית המקדש – שכך קבל מרבתי' (בניהו).

– כתב הריטב"א טעם לכך שאומרים 'ימוטו' ביום השישי; מפני שהעולם עתיד ליחרב באלף שיש, כמובא בהגדה (ע' ראש השנה לא).

ואם חל שבת באחד מהם – ימוטו ידחה' אבל אם יום טוב ראשון חל בשבת – לא יידחה ימוטו אלא

שיר של יום טוב נדחה מפני שיר של שבת [לפי שהוא 'תדיר'] ואין השלמה לשיר של יום טוב ביום אחר, כי השיר שייך לענינו של אותו יום בלבד (עפ"י מנחת חנוך שיב,ד; רש"ש; מנחת יחיד ועוד).

(ע"ב) 'היו שם י"ג פרים אילים שנים ושעיר אחד, נשתיירו שם י"ד כבשים לשמונה משמרות...'. הטעם לכך שהשעיר זכו בו כשהוא לבדו ולא עם קרבן נוסף כמו הכבשים, והלא הוא בן שנתו כמותם (ערש"י יומא סה: מתו"כ) – אפשר משום שקדושת חטאת גדולה מקדושת עולה (כמו שאמרו בפרק 'כל התדיר'), וגם השעיר נאכל לכהנים, שלא ככבשים שהם עולות (רש"ש).

'אמרו מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר'. היינו, כשהיה שם אחד מן המשמרות שעדיין לא הקריב, אבל אם הקריבו כולם – חוזר הראשון ומקריב, כגון יהויריב היה מקריב ביום הראשון וביום השני (מהרש"א).

'... ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך' –

ענין 'סעודה קטנה' זו פרש בעל שם משמואל (שמחת תורה תרע"א תרע"ב תרפ"א) בכמה פנים: כענין שפרש רש"י על לא תלך רכיל ליכול קורצא בי מלכא, היינו סעודה קטנה המורה על חיזוק הדברים וקבלתם, ומדה טובה מרובה – על ידי סעודה זו מורים חיזוק הקדושה שמישיגים ביום טוב, שתישאר לעולם.

– הקרבנות הם המחברים את ישראל לאביהם שבשמים, והם בבחינת 'סעודה גדולה', ומאחר שכבר נקשרו ישראל בעבותות אהבה בחג, שוב אין מן הצורך עוד בסעודה גדולה לעורר האהבה ודי בסעודה קטנה, כענין פתיל הנעורת המשוח בשמן אפרסמון שיתלהב במהרה בהריחו אש, ככה היא אהבת נפשות ישראל רשפיה רשפי אש שלהבתי' מלמטה למעלה, ומושכת היא אהבה וחיבה יתירה מלמעלה למטה. – הסעודה היא בחינת לבוש, ומחמת שישראל מקטינים וממעטים עצמם הרי הם מתדבקים בהשי"ת בלי לבוש ביום זה [שהוא זמן היחוד כמובא בספרים], ודי ב'סעודה קטנה'.

דף נו

'... וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא'. מכאן יש ללמוד להלכה שאם יש על האדם שני חיובים ואחד מהם חל עליו מקודם – צריך לעשותו תחילה. ונפקא מינה שאם נדחתה מילת בנו עד שלשים יום – חייב למול הבן לפני שפודהו, כיון שחיוב המילה קדם (משיעורי הגרי"ס). וכן יש בפסחים (קג.) שמברך תחילה על המזון ואחר כך ברכת הגר והבדלה וכו' – כיון שנתחייב בה תחילה, כמו שכתב רש"י שם.

'ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה, תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם'.

משמע שתדיר קודם גם באופן שהוא בא לאחר שבא הדבר שאינו תדיר, שהרי היום קדם ליין ואעפ"כ אומרים בית הלל להקדים לברך על היין. והרי משמע בגמרא שענין 'תדיר קודם' הוא טעם העומד לעצמו, ללא הטעם שהיין קודם לקדושה שתאמר [ואף לרב שחובת היום עדיפה על תדיר, אבל לולא כן – תדיר קודם].

דף נד

קב. האם יום טוב הראשון של חג יכול לחול בערב שבת?

מבואר בגמרא שהדבר שנוי במחלוקת תנאים; לדברי 'אחרים' אין בין עצרת לעצרת ובין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד [ובשנה מעוברת – חמשה], שסדר החדשים המלאים והחסרים קבוע ואין מעבריים את החדש לצורך. ולדבריהם יום טוב ראשון של חג יכול לחול באחד בשבת (וכן נוקט התנא של משנת שבת ותנא דברייא). אבל חכמים חולקים וסוברים שדוחים את קביעות החודש בענין שלא יצא יום הכפורים ביום ראשון – הלכך לעולם לא יחול יום טוב ראשון של חג בערב שבת.

א. כתבו התוס' (עפ"י ערכין ט) שגם לדעת אחרים, היו צריכים אחת לכמה שנים לעבר את החודש לצורך השתוות יום ראש חדש עם מולד הלבנה. ויש חולקים (ע' בפירוש רבנו חננאל כאן. וכבר

תמה התור"ד (בשבת פז): מהסוגיא בערכין. וע' באור שיטתו בספר בית ישי כט).

ב. אין הלכה כאחרים. (ע' פירוש המשנה לרמב"ם מנחות פרק יא; מנחת חינוך שט,א; חזון איש קמא,ז).

דפים נד – נה

קג. א. מה היו עושים במקדש כדי להודיע שהוקבע ראש חדש בזמנו?

ב. איזה שיר היו אומרים במקדש בראש חדש שחל להיות בשבת?

א. רבי יוחנן אמר שלכך שיר של ראש חדש דוחה את של שבת – כדי לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו (כ"מ בתוס', שאף לפי המסקנא זהו הטעם לדחיית שיר של שבת).

וכן היו נותנים חלבי קרבנות המוספים של ראש חדש תחת כרכוב המזובה ולמטה, כלומר בחצי העליון של הכבש (מפני חשיבותן. רש"י ורישב"א), שלא כחלבי תמידים ושאר מוספים שהיו ניתנים מחציו ולמטה – כדי לידע שהוקבע ר"ח בזמנו (שלא יגמגם לב אדם עליו מפני שחידוש הלבנה אינו נראה לרוב בני אדם. רש"י).

ב. למסקנת הגמרא, ראש חדש שחל להיות בשבת – שיר של ר"ח דוחה שיר של שבת. [ולדברי רב אחא בר חנינא (כתירוץ רב ספרא) היו אומרים את שניהם אלא שמקדימים את של ראש חדש. ונדחו דבריו].

א. מלשון רש"י (נה. ד"ה מה) מדקדקים אחרונים שרק בשיר של מוספים היו אומרים שיר של ראש חדש, אבל לא בשני התמידין (ע' טורי אבן ר"ה ל: מנחת חינוך שיב,ג).

ב. יום טוב שחל להיות בשבת, פשוט שאומרים במוספים שיר של שבת שהוא תדיר. ורק בראש חדש נדחה שיר של שבת כדי לפרסם שיום ראש חדש (מנחת חנוך שיב,ד; לקוטי הלכות. ולענין שיר בתמידין ביו"ט – ע' בטו"א ומנ"ח שם שתי דרכים).

דף נה

קד. א. איזה שיר היו אומרים בכל יום מימי חול המועד סוכות?

ב. איזה יום מזכירים בתפילת המוספים (ובקריאת התורה) בחול המועד סוכות בחוץ-לארץ?

א. בחולו של מועד של חג הסוכות, בראשון היו אומרים הבו לה בני אלים. בשני – ולרשע אמר אלקים. בשלישי – מי יקום לי עם מרעים. ברביעי – בינו בערים בעם. בחמישי – הסירותי מסבל שכמו. בששי – ימוטו כל מוסדי ארץ. וסימנך הומבה"י – כדברי רב ספרא. רב פפא מחליף ומקדים 'הסירותי' ל'בינו' ונתן סימן הומבה"י. חלה שבת באחד מהם – 'מוטו' (- האחרון) יידחה.

ב. בחול'ל שעושים שני ימים טובים, ביו"ט שני אומרים בתפילה ובקריאה ובחמשה עשר... ואין מזכירים 'ביום השני' (גאונים. וכ"מ ברש"י). בימי חול המועד נחלקו אמוראים; אביי אמר, ביום ראשון של חוה"מ אומרים 'ביום השלישי' ושני יידחה. ורבא אמר: אומרים 'ביום השני' ולמחרת 'ביום השלישי' וכן הלאה, ושביעי יידחה, שביום ערבה אומרים 'ביום הששי' ובשמיני עצרת 'ביום השמיני' [וכן סייעוהו מדברי הברייתא לענין שיר של יום]. אמימר התקין בנהרדעא לדלג. כלומר ביום ראשון של חוה"מ אומרים 'ביום השני' ו'ביום השלישי', וכן בשאר הימים, עד שבשביעי אומר 'ביום השישי' ו'ביום השביעי'. [ובשמיני עצרת מזכיר רק 'ביום השמיני'].

א. וכן בקריאת התורה אומרים את שניהם. רש"י כתב שהעולה הרביעי הוא הקורא את שני הימים [וכן המפטיר בשבת שבתוך המועד], ואילו שלש העולים הראשונים אין מקפידים בקריאתם, אלא שנוהגים ששנים הראשונים קוראים שני ספיקי היום (כל אחד קורא יום אחד), והשלישי קורא בפרשת יום המחרת. [וביום השביעי, העולה הראשון קורא 'ביום החמשי', השני 'ביום הששי', השלישי 'ביום השביעי' והרביעי 'ביום הששי וביום השביעי' (כן המנהג המובא ברמ"א – תרסג, א)].

והתוס' כתבו שהראשון קורא ביום א' דחוה"מ 'ביום השני', השני קורא 'ביום השלישי', השלישי חוזר וקורא 'ביום השני', והרביעי – 'ביום השלישי'. ועל דרך זו בשאר הימים. ויש אומרים כמו זה אלא שהעולה השלישי קורא גם הוא 'וביום השלישי' (עפ"י רי"ף ורא"ש מגילה פ"ד; שלחן ערוך תרסג, א). וע' סברה נוספת בריטב"א.

ב. יש לומר 'ומנחתם... פעמיים, לאחר כל קרבן, ולא כאותם הטועים לומר פעם אחת בסוף (פוסקים, מובא במשנ"ב תרסג סק"ו).

קת. א. כיצד מחלקים את מוספי החג לכל משמרות הכהונה?
ב. פר הבא בשמיני עצרת – מי זוכה בהקרבנו ובעורו?

א. עשרים וארבעה משמרות כהונה, כולם זוכים במוספי החג בכל יום ויום. כיצד – יום טוב ראשון של חג היו שם י"ג פרים אילים שנים ושעיר אחד – קרבן אחד לכל משמר, הרי ששה עשר קרבנות לששה עשר משמרות. נשתירו שם י"ד כבשים לשמונה משמרות – ששה משמרות מקריבים שנים שנים ועוד שני משמרות אחד אחד. וכן בשאר הימים – הפרים האילים והשעיר נחלקים אחד לכל משמר, והכבשים – למשמרות הנשארים, חלקם זוכים בשני כבשים וחלקם באחד, כפי החשבון. ביום השביעי היו שם כ"ד קרבנות (7 פרים 2 אילים 1 שעיר ו-14 כבשים) – לכל משמר קרבן אחד. אמרו: מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר אלא חוזרים חלילה (כפי סדר המשמרות שבדברי-הימים, יהויריב ידעיה חרים וכו' (רש"י). ויש מפרשים שקובעים את סדרם על פי פייס. רמב"ן וריטב"א עפ"י התוספתא. וע"ע שפת אמת ומרומי שדה). נמצאו כל המשמרות שונות ומשלשות בפרים חוץ משני משמרות ששונות ואין משלשות.

ב. פר הבא בשמיני; לדברי רבי מפיסיס עליו כל המשמרות, כבשאר הרגלים. וחכמים אומרים, אחת משתי משמרות שלא שלשו בפרי החג עושה אותו. ומפיסיס עליו בין שניהם.
נראה מדברי הרמב"ם (תמידין ומוספין י) שפסק כרבי (ע' לחם משנה; שפת אמת לקוטי הלכות ושעורי הגריד"ס).

[אמר רבי אלעזר: אותם שבעים פרים כנגד שבעים אומות. פר יחידי כנגד אומה יחידה. משל למלך...
אמר רבי יוחנן: אוי להם לעובדי כוכבים שאבדו ואין יודעים מה שאבדו, בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר עליהם ועכשיו מי מכפר עליהם].

דפים נה – נו

קו. קרבנות הבאים ברגל, אלו מהם היו כל המשמרות שוות בהם ואלו היו שייכים למשמר שזמנו קבוע?

קרבנות הבאים כל ימות השנה, כגון תמידים נדרים ונדבות (ומוספי שבת. תוספתא), פר העלם דבר של ציבור ושעירי עכו"ם, עולות קיץ המזבח (וכן חטאות ואשמות של יחידים) – זוכה בהם המשמר שזמנו קבוע.

קרבנות הבאים מחמת הרגל, כגון מוספי החג ושלמי חגיגה ועורות של עולות ראייה – כל המשמרות שוות בהם (וכי יבא הלוי מאחד שעריך... (בשעה שכל ישראל נכנסים בשער אחד) ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה', ושרת בשם ה' אלקיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'. והזוכה בעבודת הקרבן זוכה באכילתו ובעורו שנאמר הכהן אשר יכפר בו לו יהיה. והכהן המקריב את עלת איש עור העלה אשר הקריב לכהן לו יהיה).

חילוק לחם הפנים בשבת שבתוך הרגל – כל המשמרות שוות בו (חלק כחלק יאכלו – חילוק אכילה שוה בכלם כחילוק עבודה שנתרבה לעיל).

א. שלמי שמחה; מדברי הרש"ש משמע שאם באו מנדרים ונדבות – שייכים למשמר שזמנו קבוע, ואם לאו – באים מחמת הרגל וכולם חולקים בשוה.
ב. קרבנות ראש השנה, זוכה בהם רק המשמר שזמנו קבוע (עפ"י רש"ש).

דף נו

קז. א. ברכת הסוכה וברכת הזמן – מה קודם?

ב. למי מתחלק לחם הפנים בשבתות השנה ובשבתות הסמוכות ליום טוב? היכן היו הכהנים חולקים את הלחם?
ג. יום טוב של עצרת שחל בשבת – מה קודם, חלוקת לחם הפנים או שתי הלחם?
ד. מי זוכה בקרבנות השבת, משמר היוצא או משמר הנכנס?

א. רב אמר: סוכה ואחר כך זמן (אם לא בירך זמן בשעת עשיית הסוכה ומברך כשנכנס לישב בה) – חובת היום עדיפה [ואף על פי שברכת הזמן תדירה. ואפילו לבית הלל שאמרו להקדים ברכת היין לקידוש היום, הרי שהתדיר קודם – דוקא שם שהיין גורם לקידוש שייאמר אבל ברכת הסוכה אינה מותנית בברכת הזמן הלכך מברך על הסוכה תחילה שהיא חובת היום]. וכן אמר רב ששת בריה דרב אידי. וכן מסקנת ההלכה.
רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה [שתדיר קודם. ואפילו לבית שמאי המקדימים ברכת הקידוש ליין, דוקא שם שהיום גורם ליין שיבוא אבל כאן גם ללא סוכה אומרים 'זמן']. וכן דרש רב נתמן בר רב חסדא.